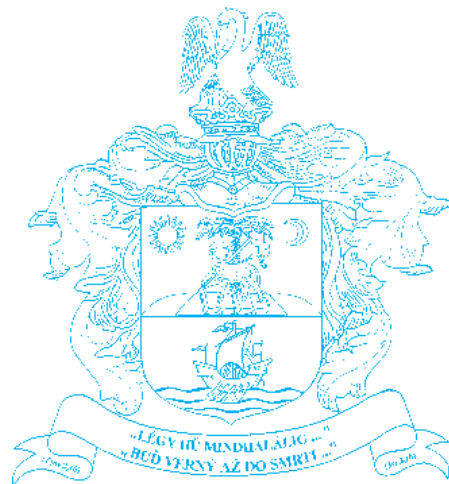

KALVÍNSKE HLASY

ÚRADNÝ ORGÁN

REFORMOVANEJ KREŠŤANSKEJ CIRKVI NA SLOVENSKU

Ročník LXXXV.

Číslo 9.

Komárno, september 2014

Cena 30 centov

NOVÝ ZAČIATOK S BOHOM

Začiatkom septembra sa mnohí konfrontujú s novým začiatkom: začína sa nový školský rok. Veľa detí sa púšťa do zveľaďovania svojich vedomostí – a zároveň mnoho pedagógov opäť nastupuje do práce predovšetkým so šľachetným cieľom a odhodlaním, aby deti vyzbrojili vedomosťami, v získanie ktorých dúfajú.

Začiatok každého školského roka je svojím spôsobom novým začiatkom. Pre tých, ktorí si po prvýkrát sadnú do školskej lavice, je to azda jedna z najväčších zmien. Hry a rozprávky vymení proces osvojovania čítania a písania. Tí, ktorí nenastupujú do školy po prvýkrát, si zaumienajú: v tomto roku sa pousilujem urobiť viac, viac dosiahnuť a viac sa naučiť, získať lepšie vysvedčenie. Predsavzatia idú akosi ruka v ruku s novými začiatkami.

Pozrime sa, čo nám v oblasti nových začiatkov odkazuje všemohúci Boh. Pre biedneho a slabého hriechneho človeka môže byť vždy nádhernou zvesťou to, že aj pred Bohom je možnosť nového začiatku. Samo vedomie, že Pán nás naveky nezavrhnú (*Žalosp 3,31*) je takou oporou, ktorá v mnohých prípadoch dáva až prehnajúcu možnosť na upokojenie, a čo je možno oveľa horšie: v mnohých prípadoch posilňuje odkladanie a odďaľovanie. Veľká väčšina ľudí totiž, uvedomujúc si túto Božiu zhovievavosť, v prvom rade volí akúsi vyčkávaciu taktiku: ešte mám čas obrátiť sa k Bohu, ešte mám čas úplne Mu odovzdať svoj život. Potom, keď ukončím tú či onú prácu, keď už nebudem musieť toľko robiť, keď sa deti usadia... S takýmito a podobnými vyjadreniami som sa už mnohokrát stretol aj ja, a azda najsmutnejšie z nich boli tie, ktoré zazneli z úst „kostolných“ ľudí. Lebo tí, ktorí počúvajú Božie slovo, by mali v prvom rade vedieť, že Božie slovo v tomto ohľade síce obstojí, ale nedeje sa to podľa našich hodín. Aj Ježiš na to upozorňoval svojich učeníkov v podobnosti o desiatich pannách: „*Bedlite teda, lebo nevíete dňa ani hodiny!*“ (*Mt 25,13*). Neoplatí sa teda odkladať a odďaľovať preskúmanie a nový začiatok nášho života podľa Božieho zákona. Milosť je tým najvzácnejším časom, ktorý nám bol daný – ale čas milosti nemožno premárniť! Preto, na rozhraní leta a jesene, keď sa pre mnohých začína mnoho nového, preskúmajme aj my svoj život, a zhodnotme, nakoľko sa páči Bohu.

Ak posúdime, že sa ešte môžeme vyvíjať v oblasti viery a dobrých skutkov (a triezve kresťanské zmysľanie to môže vidieť iba takto), neváhajme poprosiť Hospodina, nášho Boha, o možnosť obnovy, nového začiatku aj vzhľadom na náš život!

Pre tlačili by ste ma cez vozovku?

Oslovil ma vozíčkar naslepo, pretože sediac ku mne chrbtom pociťoval len toľko, že niekto vyšiel cez dvere potravín (práve som nakúpil raňajky pre rodinu).

Samozrejme ihneď to spravím, už aj sme na druhej strane na chodníku, zanedbám ešte aj priviazanie svojho bicykla k stojanu. A ihneď dostanem ďalší impulz: ďalej, ďalej, k sociálnemu domovu. Raz večer som tam už bol. Jedná sa o rímskokatolícku (benediktínsku) inštitúciu, ležiacu cca. 3 km na jednom kopci...

Rýchlejšie, rýchlejšie – prichádza ďalšie povzbudzovanie. S mužom vo vozíku vybehnem na kopec.

V cieľi sa rozlúčim s ním. Ešte počujem z jeho úst veľmi jemné *dakujem*, a dole už naozaj bežím, aby som sa musel čím kratšie obávať o svoj nepriviazaný bicykel.

Našťastie sme v Rakúsku, takže tie obavy nie sú také obrovské, ako keby sa to všetko dialo doma.

„...jeden človek brúsi druhého“ (*Pr 27,17b*). Kým sa dostanem späť k potravín, rozmýšľam o tom, že tento zvláštnym spôsobom vynútený dobrý čin ma nenazlostil, ani to, že moja dobrá vôľa bola zneužívaná, skôr som vzdal vďaku: Pane, dakujem, že som mohol pomôcť!

Attila Lévai

–kôb–

Olga Szélesová

CVENDŽIACI KOV

(skutky a slová bez lásky)

*X-krát bol mesačný nov,
vždy čujem cvendžiaci kov,
kov skutkov a slov.*

*Daj, prosím Ťa, Pane,
nech zázrak sa stane!*

*Nech každý nov mesačný
je plný slov zázračných:
o láske,
s láskou,
pre lásku Božiu!*

*Nech stíchnu cvendžiaci kov.
Daj lásku do skutkov, slov.*

HYMNA NA LÁSKU V DNEŠNOM JAZYKU

Keby som bol takým vynikajúcim rečníkom ako Lajos Kossuth, alebo by som spolu s Martinom Lutherom Kingom hlásal, že „mám jeden sen“, ale lásky vo mne niet, som ako puknutý zvon spadnutej kostolnej veže.

Keby som ako futuroológ, inžinier budúcnosti, alebo ako neomylný bádateľ verejnej mienky aj vopred videl budúcnosť, a lásky by som nemal, som ako spľaštená plechovka od Coly, ktorú puvertiaci zrudene kopú pred sebou.

Keby som mal vieru ako František z Assisi, Martin Luther a sedlička zo Zadunajska dohromady, ale lásku by som nemal, stal som sa podobným čertovmu mlynu zmietanému vo vetre.

Keď aj obetavo podporujem nadácie či odovzdávam desiatky zo svojich príjmov, ale lásky by som nemal, stal som sa takým, ako ten, kto podáva kameň namiesto chleba a škorpióna namiesto ryby.

Keby som zapaloval sviečku na oboch jej koncoch, keby som otročil od rána do neskorého večera, roky nechodil na dovolenky, ale lásky by som nemal, bol by som ako cibul'a s prázdny m vnútrom.

Keby som denne prechádzal cestu do Damasku, keby som čítaním zodral svoju Bibliu, a keby som sa aj na svoju smrť pozeral s dôverujúcou vierou, keby som sa chystal odísť posilnený svätou Večerou či sviatosťou pomazania

chorých, ale lásky by som nemal, nemám z toho žiadny osoh.

Láska je nepodstatná, ako keď niekto vstupuje do mesta na chrbte osliatka. Láska je predmetom výsmechu, ako keď dajú niekomu do ruky trstinu a na hlavu trňovú korunu. Láska je smiešna, ako keď sa niekto modlí za svojich mučiteľov. Láska je slabá, ako keď niekto povie: „žizním!“ Láska je prekvapujúca, ako keď niekto pokorne osloví smútiacu ženu na svitaní v záhrade. Láska je hravá, ako keď niekto ide pred svojimi

učeníkmi do Galiley. Láska nespolupracuje s autoritami, nedokazuje vlastnú dôležitosť, neteší sa zo zväd strán a politikov, ale teší sa spolu so ženou, ktorá našla svoju zakotúľanú drachmu.

Neteší sa z majetku získaného prefikanosťou, ale teší sa spolu s poľnými ľaliami a nebeským vtáctvom. Neteší sa zo svetových vrcholov dosiahnutých pomocou dopingov, ale teší sa spolu s postihnutým chlapčekom, ktorý so slianami stekajúcimi po okraji jeho pier do

Pred tvárou Hospodina

Pane, nauč ma modliť sa. Bez Teba nevládzem. Odním odo mňa moju prirodzenú nechúť a lenivosť modliť sa a daj, Najvyšší, nech mi je radosťou chváliť Ťa a oslavovať Tvoje meno. Nauč ma správne znať Tvoju lásku, aby som Ti nielen ústami, ale celým srdcom ďakoval a Teba oslavoval za Tvoje milosrdenstvo, ktoré sa každého rána obnovuje. Daj mi svojho Svätého Ducha, ktorý v mojom srdci volá: Abba, Otče, aby som sa mohol s dúfanlivosťou modliť Tebe ako dobré dieťa svojmu milovanému Otcovi, aby som s dôverou poručil svoje cesty Tebe a dúfal v Teba, pretože Ty si mi taký milostivý. Pomôž mi, aby som si nežiadal nič iné a aby som netúžil po ničom inom iba po tom, čo Ty chceš a aby som sa s detinskou dôverou modlil ako môj Spasiteľ: nech sa stane nie moja vôľa, ale Tvoja. Amen.

Johann Jäger

káže s veľkým vypätím síl hodiť loptu svojmu kamarátovi.

Láska nikdy neprestane. Nestratí svoju chuť, nestratí aktuálnosť, nedostane sa ad acta, nebude nudná ako včerajšie noviny.

Nech sú bohoslužby – tie sa skončia.

Nech sú cirkvi – zaniknú.

Nech je ekumenické hnutie – bude zrušené.

Ešte sme nevynašli liek na rakovinu či Aids, nerozumieme jazykom obyvateľov vzdialených končín, nedokážeme prijať znamenia iných civilizácií nasmerované k nám. Ale raz sa všetci posadíme za jeden stôl a On bude všetko vo všetkom.

Lebo povinnosť bez lásky je neradostná.

Zodpovednosť bez lásky je nepozorná.

Pravda bez lásky je tvrdá.

Múdrosť bez lásky je nadutá.

Priateľstvo bez lásky je chladné.

Poriadok bez lásky je malicherný.

Moc bez lásky je nešetná.

Vlastníctvo bez lásky je lakomé.

Ofera bez lásky je pokrytecká.

Zbožnosť bez lásky je bigotná.

Viera bez lásky je slepá.

Nádej bez lásky je fanatická.

Život bez lásky nemá zmysel.

Teraz však zostáva viera, nádej, láska – tieto tri. Najväčší medzi nimi je Ježiš.

(Tamás Fabiny)

AKO SA Z JÓABA STAL HLAVNÝ VELITEĽ?

Starozákonné texty označujú názvom Sion Jebúsejský hrad (2Sam 5,7). Sion (pôvodne Cijjón) je kanaánsky výraz. Jeho etymológia je nejasná. Jeho význam je asi: neprístupné miesto, alebo suchá vyvýšenina. V biblických knihách možno o ňom čítať prekrásne vyznania. Žalmista o ňom spieva: „O Sione sa povie: Ten i onen sa tam narodil a sám Najvyšší ho upevnil“ (Žalm 87,5). Očakáva večný pokoj, k nemu sa budú utiekať národy, „Veď zo Siona vyjde zákon, Hospodínovo slovo z Jeruzalema“ (Iz 2,3b).

Tisíc rokov pred Kristom na tomto mieste žila istá kanaánska skupina. Ich predkovia boli niekedy zmluvnými partnermi Chetitov, v každom prípade si práve Jebúsejci spomedzi dávnych malých palestínskych národov najdlhšie zachovali samostatnosť. Vkliniac sa medzi kmeň Júdu a Benjamína, si na ťažko dostupnom pohorí – bol to jeden vrch judských vrchov, tiahnucich sa zo severu na juh – postavili opevnené mesto. Vody mali dostatok, lebo prameň Gichón pretekajúci skalnými štrbinami ako prirodzeným prietokom, priebežne naplňal majstrovsky vytvorený vodojem za hradbami mesta. Jebúsejské panstvo a kontrola sa obmedzovali len na najbližšie okolie mesta. O osude tejto skromnej politickej enklávy rozhodol Dávidov nástup na trón, ktorý v 7. roku svojej vlády (približne v roku 1000 pred Kristom) hrad Jebúsejcov zaujal a urobil ho svojim sídlom. O blokáde a zaujatí tejto skalnej pevnosti biblické texty uvádzajú dve epizódy. Ich dobový, lingvistický, etnologický a religio-nistický výskum objasnil ich skutočný význam.

„Kráľ tiahol so svojimi mužmi na Jeruzalem proti Jebúsejom, obyvateľom toho kraja. Oni však odkázali Dávidovi: Sem sa nedostaneš, zaženú ťa slepí a chromí. Tým chceli naznačiť: Dávid sa sem nedostane“ (2Sam 5,6). Podľa starších výkladov sa Jebúsejci preto takto posmievali Dávidovi, lebo si boli istí, že ich hrad nie je možné dobyť. Mohli sa so založenými rukami pozerat' na tých, čo tiahli proti nim, alebo postaviť ako obrancov slepých a chromých – mysleli si, že útok bude aj tak neúspešný.

Jigeal Jadin, profesor Hebrejskej univerzity, považoval takéto poňatie tohto starozákonného textu za naivné. Situá-

cia mesta bola oveľa viac skľučujúca, než aby to Jebúsejci neboli poznali. Ich nerozvážne pokriky mohli mať iný základ. Jigeal Jadin našiel analógiu na jednej chetitskej tabuľke, ktorá sa našla v 2. tisícročí pred Kristom v Bokhaskoe. Nápis zvečnil obrad, počas ktorého chetitskí vojaci prisahali vernosť svojmu chetitskému kráľovi a svojej krajine. Kňazskí organizátori slávnostného sprievodu demonštrovali, aký trest čaká tých, čo porušia prísahu. Pred zhromaždením viedli slepú ženu a hluchého chlapa za pokriku: Pozrite, tu je slepá žena a hluchý muž! Kto urobí niečo zlé kráľovi alebo krajine, toho postihne kľatba! Stratí zrak i sluch! A treba vyhubiť jeho, jeho manželku, deti i celý jeho rod! (Jigeal Jadin zverejnil tento rituál, o ktorom čítame v starovekom dokumente, vo svojej knihe, publikovanej v angličtine pod názvom *Bojové umenie v biblických krajinách*). Je pochopiteľné, čo chceli vyjadriť Jebúsejci, keď videli, že Dávid a jeho družina sa približuje k hradbám mesta. V tejto bezvýhodiskovej situácii, spoznajúc svoj osud a to, že nedokážu odvrátiť útok, prinášali na hradby slepých a chromých, lebo – podobne ako v chetitskej demonštrácii – chceli čarami vzbudiť strach v Dávidovej družine. Jebúsejci verili v kľatbu a dúfali, že Dávidove vojská nebudú mať odvahu vzoprieť sa jej. Mýliť sa bolo ľudské už v staroveku! Tabu a kúzla nemali vplyv na Jóaba ani na jeho družinu.

Druhá vojnová epizóda je pokračovaním predošlej a tvorí ju len jedna veta:

„V ten deň Dávid povedal: Kto chce biť Jebúsejom, nech napadne ich zdroj vody“ (2Sam 5,8a). Táto veta môže mať viacero prekladov, keďže samotný hebrejský text je ťažko pochopiteľný. V katolíckom preklade: „Kto porazí Jebúsejcov a dosiahne rúry striech“. Aj 1.

Knihá kroník píše o tejto blokáde. Rýnu síce nespomína, ale spomína ozbrojený útok Jóaba, ktorým sa začala kariéra jeho vojakov. „Vtedy povedal Dávid: Kto prvý porazí Jebúsejom, stane sa hlavným veliteľom. Prvý vystúpil Cerújijn syn Jóab a stal sa hlavným veliteľom“ (1Kron 11,6). Treba o ňom vedieť, že je synom Dávidovej staršej sestry, mal ešte dvoch bratov. Meno jeho otca nie je známe. Vieme o ňom len to, že ho pochovali v Betleheme. Traja súrodenci zostali verní panovníkovi až do konca. Dávid aj v období svojho pomazania vyznával, že Cerújini synovia sú tvrďší ako on (2Sam 3,39).

Ako sa Jóab dostal do jebúsejského hradu? Cez rúry striech? Biblický text je krátky ako telegrafické správy. Teologický zmysel tohto textu je bezvýznamný, ale spomenutie rýny dáva tušiť nejaký vojenský manéver. Počas mnohých storočí sa domnievali, že Jóab a jeho bojová čata sa vopchali do rýny, vedúcej od prameňa Gichón, potom – na jej konci – sa vyšplhali zvislou šachtou. Ich náhle vniknutie a okamžitý útok tak omráčili Jebúsejcov ako osud. Spočiatku to takto chápal jeden z najlepších znalcov biblickej archeológie, dominikán L. H. Vincent, ktorý svoj názor zakladal na vykopávkach S. J. Warrena. Tento anglický bádateľ v 19. storočí vyvrtal v juhozápadnom kúte Starého mesta 25 metrov hlbokú šachtu a na jej dne sa dostal nielen k základným kameňom múru a k mramorovej ulici, ktorá viedla popri ňom, ale objavil aj systém rýn. Takto nejako si predstavovali vodojem z čias Jóabovej akcie. Otázkou zostáva, ako sa podarilo človeku vyšplhať sa šachtou, ktorá bola zastrešujúco úzka...

Archeologička Kathleen Kenyon počas svojich výskumov objavila jebúsejský vodojem. Na základe svojich geologických výskumov a vyhodnotenia úlomkov črepín vyriekla, že rýnu používali od 1. štvrtiny 2. tisícročia pred Kristom. Podľa nej je to majstrovský výtvar prirodzenej zásobárne vody (berúc do úvahy tvrdosť prostredia a dobové bronzové nástroje), obdivuhodným technickým, duchovným výtvarom. Pre človeka bolo nemožné preniknúť tými priehlbínami, zákutiami skál. Ale veď Jóab si ani nezvolil túto cestu. Jeho geniálnosť sa ukázala v niečom úplne inom. V čom?

(Pokračovanie na str. 5)

Náš reformátor, Ján Kalvín, je známy svojím učením o vyvolení a predurčení, ktoré vychádza z Písma. Dostávame sa k najvýstižnejšiemu a aj najdiskutovanejšiemu bodu jeho reformačného dôrazu.

Kalvín sa chopil výnimočnosti, ktorá už teraz platí pre kresťana podľa Božieho zaslúbenia. Podľa Jeho stvoriteľského večného poriadku!

„Pri tak veľkej rozdielnosti veriacich a neveriacich musíme nutne zväziť veľké tajomstvo Božieho úradu. Lebo semen Božieho slova zapúšťa korene a nesie i ovocie len v tých, ktorých Pán svojim večným vyvolením predurčil k tomu, aby sa stali Jeho deťmi a dedičmi nebeského kráľovstva“.

Náš Boh je večný, všemohúci, večne vládne nad všetkým. On je svätý a sväto vždy koná, Jeho vláda je neohraničená. My naším ľudským rozumom nezískame pred Bohom poznanie, ktoré by nám objasnilo dôvody a počiatky Jeho svätého vyvolenia a predurčenia veriacich. Je to pre nás vždy veľké tajomstvo, že sú ľudia predurčení zdediť podiel v nebeskom kráľovstve.

„Všetkým ostatným, ktorí tým istým Božím úradom boli pred ustanovením sveta zavrhnutí, nemôže byť ani jasná a zrozumiteľné kázanie pravdy ničím iným než vôňou smrti k smrti.“

Svätý Boh si vyvolil a predurčil, ale i zavrhol. Obyčajne i na túto skutočnosť hľadáme ľudsky, hľadáme odpovede, prečo sú Bohom stanovené už dopredu naše ciele.

„Znalosť príčiny, prečo je Hospodin k jedným milosrdný a proti druhým uplatňuje strohosť svojho súdu, musíme prenechať Jemu jedinému, lebo si prial, aby nám všetkým zostala utajená, a to nie bezdôvodne. Veď ako malichernosť nášho ducha neznesie tak veľké svetlo, ani naša malosť nemôže pochopiť takú veľkú múdrosť.“ My sami nemusíme všetko chápať, všetkému rozumieť, všetko poňať. Čo Boh koná, dobré je, hoci náš rozum to vyhodnocuje opačne.

„A skutočne, ak sa pokúsi niekto vystúpiť až tak vysoko a nebude pritom ochotný potlačiť opovážlivosť

VZDELANIE VO VIERE (XIV.) O vyvolení a predurčení

svojho ducha, zakúsi aký je pravdivý výrok Šalamúnov (Pr 25,27), že kto bude chcieť spytovať velebnosť, slávou Jeho bude zdrvený. Len o tom budme v sebe presvedčení, že toto Hospodinovo opatrenie, akokoľvek pre nás skryté, je však sväté a spravodlivé.“

Kalvín má pred Božím trónom veľkú bázeň, vyčítame to z jeho slov. Nechce vôbec pochybovať o správnosti Božieho riadenia, o Božích úmysloch a v nich o nádeji pre nás. Hospodin koná v skrytosti a nadovšetko spravodlivo.

Kalvín ďalej rozvádza: „Lebo keby chcel zatratíť všetok ľudský rod, má na to právo, takže na tých, ktorých vytrhuje zo zatratenia, nemôžeme pozorovať nič než Jeho zvrchovanú dobrotu. Poznávame teda, že vyvolení sú nádobami Jeho milosrdenstva – a sú nimi skutočne, zavrhnutí potom nádobami

ňu sme vďační a nadovšetko chválime milosrdenstvo Božie. Človek každopádne musí Boha chváliť, neustále oslavovať za všetky Jeho dobrodenia.

„Pri jedných i pri druhých máme podnet a príležitosť k velebeniu Hospodinovej slávy. Napokon neusilujeme sa – ako sa mnohým stáva – potvrdiť si istotu spasenia tým, že by sme prenikali až do samého neba a tam skúmali, čo si vlastne Boh zaumienil s nami učiniť od svojej večnosti. Také zvažovanie nás môže len rozvrátiť biednym strachom a trýžňou. Dosť majme radšej na svedectve, ktorým nám dostatočne a plne túto istotu potvrdil.“

Odkrýva sa nám Kalvínov pohľad a názor na Božiu vládu, my sa musíme Bohu poddať. Skôr skúmame seba, ako žijeme! Velebme Jeho slávu, ktorá preniká úplne všetkým, On je totiž všetko vo všetkom. Božie slovo je pre nás plným dostačujúcim svedectvom o večnom živote. Tu sa Kalvín sústreďuje na Krista, On je pre vyvolených záchranca a pre zatratených sudca.

„Lebo práve tak ako sú v Kristovi vyvolení všetci tí, ktorí boli predurčení k životu, skôr než boli položené základy sveta, tak opäť On, Kristus, je ten, v ktorom máme záruku svojho vyvolenia, ak Ho vierou prijímame a si prisvojujeme.

Veď čo iného hľadáme vo vyvolení, ak nie, aby sme sa stali účastníkmi večného života? Tento život tak máme v Kristovi.“ Takto teda máme označený hlavný bod vyvolenia a predurčenia, je ním Kristus, Boží pomazaný. Jeho máme od večnosti do večnosti!

„On bol od počiatku život a ponúka sa nám k životu, aby všetci ktorí veria v Neho, nezahynuli, ale mali život večný.“

Na záver náročnejšej kapitoly zo Vzdelania vo viere, si čo najviac pripusťme k svojmu srdcu, že Kristus je pre nás vrcholom prejavovania svätej Božej vlády. V ňom podľa Jána Kalvína sa prejavuje Božia vôľa.

Juraj Gajdošoci

Jeho hnevu, ktorý je iba spravodlivý.“ Hospodin môže urobiť čo chce, my nie sme Jeho radcami, usporiadateľmi Jeho myšlienok či skutkov. Všetci vyvolení sú v Jeho milosrdenstve, v Jeho záujme spásy. Reformátor takých nazýva nádobami, takže veriaci sú naplnení až po okraj, až nadmieru tým, čo je sväté, nebeské. Človek je vždy v rukách svojho tvorcu, toto sa nikdy nepohne. Nesmieme sa už trápiť a obávať o svoju budúcnosť, dobrý Otec sa stará o nás! Čo iní pozorujú na nás? Predovšetkým Božiu dobrotivosť, za

AKO SA Z JÓABA STAL HLAVNÝ VELITEĽ?

(Dokončenie zo str. 3)

Výklad nám podáva lingvistika: Slovný rozbor B. Braslaviho ponúka správne riešenie. Výraz *vyjde po rýne* je v hebrejskom texte: *vajiga baccinor*. Pozornosť J. Braslaviho upútalo to, že konkrétny význam slova *cinnor* je: vedenie vody, vodovod. *Cinnorim* je aj v neskorších textoch žalmov tok vody, vodopád (v latinskom preklade: *catacra*: vodopád). To poukazuje na fakt, ako sa z prameňa Gichón dostávala voda ďalej cez skalné priehlbiny. Zmysel, význam *vajiga baccinor* je teda: narušil, ovládol túto rýnu, skalnú priehlbínu. Takže obkľúčená pevnosť zostala

bez vody. A Jóab niesol správu o smrti (vstúpiac cez nižšiu, východnú stenu). Obrana mesta sa stala beznádejnou: Jebús kapituloval. Pre tento svoj čin sa stal hlavným veliteľom vojsk Cerújin syn Jóab a miesto (keďže ho Dávid nazval podľa seba), sa stalo Dávidovým mestom. Benjamín Mazar – na základe archeologických výskumov – určuje rozlohu mesta na 20 hektárov. Obývalo ho asi 2000 ľudí, zväčša najbližší okruh panovníkových prívržencov, jeho rodina, filištínska stráž, kráľovskí hodnostári, čelní predstavitelia – medzi nimi samozrejme hlavný veliteľ Jóab a kňazi.

Spomeňme už len to, že nádherným príkladom rýchlo sa mňajúcej svetskej slávy je Jóabov život. V prípade nástupcu trónu sa spolu s kňazom Ebjatarom postavil za Adóniju. Postavil sa proti Dávidovi. Kráľ Dávid preto na smrteľnej posteli zveril úlohu zúčtovania s ním svojmu synovi Šalamúnovi. A keď musel Adónijá kvôli žiadosti o ruku jednej dievčiny zomrieť, Jóab sa ukryl k oltáru, kde ho na Šalamúnov príkaz prebodol Benája, ktorý sa stal jeho nástupcom. Pochovali ho pri jeho dome na púšti (1Kr 2,28).

Lajos Nagy

Ked' je láska a radosť priam hmatateľná Veľký deň štyroch cirkevných zborov

V živote človeka sú veľmi pekné chvíle – a zriedkavejšie – ale nájdú sa aj také radostné okamihy, keď môže povedať: Som šťastný, moje srdce je plné lásky a radosti.

Aj v živote spoločnosti – v našom prípade cirkevných zborov – sa vyskytujú veľmi pekné chvíle – a zriedkavejšie – ale nájdú sa aj také radostné momenty, keď môžu povedať: Sme šťastní, naše srdce je naplnené láskou a radosťou.

21. jún bol takýmto momentom, keď moje srdce a srdce členov 4 cirkevných zborov (Pastovce, Šalov, Zalaba a Bielovce) bolo plné lásky a radosti. „...dovršte moju radosť: Zmýšľajte rovnako, rovnako milujte, buďte jedna duša a jedna myseľ!“ (Fil 2,2) – hovorí apoštol Pavol. Spomínané 4 cirkevné zbory a ich duchovní chceli to isté: v láske a porozumení. Dňa 21. júna sa uskutočnila moja slávnostná inštalácia do Združeného matkocirkevného zboru Pastovce-Šalov a do ich dcérocirkevných zborov – Zalaba a Bielovce. V živote duchovného je to vážny, dôležitý a zodpovednosťou napĺňajúci okamih, ktorý je zároveň naplnený láskou a radosťou. Rovnako je to aj v živote cirkevného zboru. V Pastovciach bola posledná voľba duchovného a

inštalácia pred viac ako polstoročím, keď bol inštalovaný Géza Kovács, a v Šalove pred 75 rokmi zvolili do duchovenskej funkcie Gézu Csonthóa.

V našej Generálnej cirkvi je to prvý prípad, keď bola zvolená a inštalovaná do duchovenskej funkcie duchovní v združenom cirkevnom zbore. Biskup László Fazekas vo svojej kázni v reformovanom kostole v Šalove poukázal na to, že týmto píšeme históriu. V Tekovskom reformova-

Erika Ambrus a senior Pál Kiss

nom senioráte naše zbory ako prvé pochopili: zákon o združovaní cirkevných zborov znamená možnosť prežitia pre malé cirkevné zbory, ako o tom hovoril aj text inštaláčnej kázne: „*My však nie sme z tých, čo odpadajú na záhubu, ale z tých, čo veria, aby si zachránili dušu*“ (Žid 10,39).

Sviatočný charakter bohoslužieb, plné kostoly, zvesť Božieho slova v podaní pána biskupa, služba inštalácie seniora Pála Kissa, inštaláčna kázeň, hudobná služba hudobnej skupiny rodiny Nagy Csomorovej, spoluslužobníci, slová Zoltána Szűcsa, amerického biskupa na dôchodku, (ktorého otec bol duchovným v Pastovciach a on sám tu vyrástol), povzbudzujúce k radosti, pozdravy kurátorov 4 cirkevných zborov, pozdrav delegácie zo Žihárca – z mojej rodnej obce – a vystúpenie tamojšej speváckej skupiny, bohato prestretý stôl na hode lásky, ktorý spoloč-

ne pripravili všetky 4 cirkevné zbory – ma posilnili v tom, že som na dobrom mieste, že Pán Boh ma umiestnil na dobré miesto, tam, kde som potrebná práve ja. Chcela by som tu byť dobrou služobnicou Boha, môjho Pána a Hospodára, a dobrou duchovnou týmto 4 cirkevným zborm. Nech ma v tom posilní Boh!

V rozhovoroch po tomto podujatí mnohí ako prvý dojem povedali: láska a radosť bola priam hmatateľná. A to, že sa tolko ľudí vedelo spoločne radovať a milovať sa navzájom – to je práca a milosť nášho Pána. Jedine Bohu sláva!

Erika Ambrus

Uplynulý polrok svojho života som strávila ako štipendistka v Spojených štátoch – v štáte Ohio. Takto sa mi naskytla príležitosť medzi iným aj na to, aby som navštívila jedno významné miesto severovýchodného Ohia – osady Amišov.

Amiši sú jedným konzervatívnym kresťanským spoločenstvom, pre ktoré je charakteristické, že sa pridržiavajú jednoduchého života a nepoužívajú výdobytky modernej techniky. Amiši pochádzajú pôvodne z Európy, dnes však už žijú výlučne na území Spojených štátov.

Ich cirkevné dejiny siahajú do 16. storočia. Dvoma vodcami tohto hnutia boli **Felix Manz** a **Conrad Grebel**, ktorí patrili k prívržencom Ulricha Zwingliho. Manz a Grebel sa však nedokázali stotožniť s krstom detí, a tak sa r. 1523 oddelili od Zwingliho, a pokračovali vo svojej činnosti pod názvom švajčiarski anabaptisti (novokrstení).

Neskôr bol učiteľom v tomto hnutí **Jacob Ammann** (1656–1730), podľa ktorého presvedčenia je potrebná väčšia cirkevná disciplína a úplné oddelenie od sveta, lebo moderný svet má škodlivý vplyv na človeka a robí ho pyšným, čo oddeľuje človeka od Božieho kráľovstva. Toto svoje učenie zakladá najmä na *Rím 12,2*: „*Nepripodobňujte sa tomuto svetu, ale premeňte sa obnovou zmysľovania, aby ste vedeli rozoznať, čo je Božia vôľa, čo je dobré, čo Mu je príjemné, čo je dokonalé*“, a na *2Kor 6,17*: „*Preto vyjdite spomedzi nich a oddelte sa, hovorí Pán, nečistého sa nedotýkajte a ja vás prijmem*“. Nasledovníkmi tohto učenia sú dnešní Amiši.

Keď cestuje človek autom v Ohiu, aj bez mapy zistí, kedy sa dostal do usadlosti Amišov. Ich mesateľká majú totiž do dnešného dňa znaky a farby, typické pre švajčiarsku architektúru. Ich pekne zveľadené jednoduché dom-

čeky s veľkými kvetinovými hriadkami a obrobenou ornou pôdou, ktorú kultivujú len za pomoci koní, pretože nemôžu používať žiadny poľnohospodársky stroj, sú v úplnom kontraste s dnešnými modernými americkými mes-

Na území Amišov – slobodne

tečkami. Človek nechce veriť vlastným očiam, keď na ceste zazrie zvláštnu tabuľu, podľa ktorej je potrebné znížiť rýchlosť kvôli vozom s koňmi, ktoré sa pohybujú na ceste. A naozaj – na parkovisku pred obchodom „parkujú“ popri autách, patriaciach turistom, vozy s koňmi. Vo väčšine amišských domácností nie je elektrická energia, nemajú auto a nevlastnia ani telefón, hoci v

prípade, že im niekto požičia telefón, majú povolené telefonovať.

Nie je možné fotografovať ich, pretože by chceli, aby si ich ľudia pamätali pre ich príkladný život, nie pre fyzický vzhľad. Amiši sa líšia aj oblečením. Ich šaty, ktoré si zhotovujú sami, sú veľmi jednoduché. (Konzervatívni Amiši

nemôžu mať ani gombíky. Povolená je len čierna, biela, sivá a prípadne svetlomodrá farba – všetko ostatné by bolo len zbytočným prepychom a zviditeľňovaním sa, čo vedie k pýche a nerovnosti).

Zbory Amišov tvorí 20-25 rodín. V každom zbore je 1 biskup, 2 kazatelia a 1 diakon. Amiši majú bohoslužby v domácnostiach (v ich mestách nenájdeme kostol). Odmalička sa sústreďujú na štúdium Biblie a na doslovné dodržiavanie Božieho slova. Členovia zboru si navzájom pomáhajú a ošetrojú sa (Amiši neplatia sociálne ani zdravotné poistenie, neprispievajú do dôchodkového fondu – sú povinní platiť len dane).

Ak sa niekto vnútri zboru dopustí priestupku, môže činiť pokánie pred biskupom a v takomto prípade mu biskup dá rozhrešenie. Ak osoba ani po viacerých napomenutiach nie je ochotná urobiť pokánie, je vylúčená zo spoločenstva – toto je tzv. shunning.

To neznamená len úplné vylúčenie, ale kompletne sociálne vyhostenie. Exkomunikovaný člen zboru sa nemôže viac zúčastňovať na bohoslužbách, nesmie sa rozprávať s členmi rodiny. Dokonca nemôže ani sedieť pri jednom stole so svojou rodinou, nemôže obchodovať s amišským spoločenstvom. Rodina exkomunikovanej osoby potom nemôže prijať žiadnu (ani materiálnu, ani fyzickú) pomoc od vylúčenej osoby.

Mladí ľudia vo veku 16-25 rokov dostanú možnosť vyskúšať si „svet“. Ak sa potom vrátia do spoločenstva, môžu sa dať pokrstiť a stanú sa členmi zboru. Väčšina mladých sa po tomto „dobrodružstve“ vráti, hoci nie do amišského spoločenstva, ale do zboru mennonitov. (Teologické základy mennonitov sú

rovnaké ako amišské, ale sú liberálnejší vo vonkajších veciach – mennoniti môžu mať auto, telefón, môžu používať elektrinu). Samozrejme, aj u Amišov je viacero smerov – jedni sú liberálnejší, iní konzervatívnejší, ale každý je zaujímavý pre svoje charakteristické znaky.

Keď si nezainteresovaný človek všima ich život, pochopí, že ich každodenný život ohraničuje mnoho ľudských nariadení a

predpisov namiesto tej slobody a radosti, ktorú by mohli prijať v Ježišovi Kristovi.

Eszter Császár

Životné príbehy každého veriaceho cirkevného zboru, s ktorým sa stretávame v spoločensťve bratov a sestier na nedeľných službách Božích, sú nielen jeho životnou cestou, ale aj vzájomným obohacovaním sa každého z nás.

Naše životy a osudy riadi Božia ruka a je našou povinnosťou vzdávať Mu pri každej príležitosti chválu a vďaku. Zároveň máme vzdávať aj úctu našim blíznym, najmä pri ich významných životných výročiach. V *1Kor 10,31* čítame: „*Či teda jete, alebo pijete, alebo čokoľvek robíte, všetko robte na Božiu slávu*“.

Teda všetko, čo činíme – aj skutky lásky – činíme nielen preto, aby sme potešili a pomohli našim blíznym, ale najmä, aby sme týmito našimi skutkami oslávili nášho Boha.

Majúc na pamäti túto skutočnosť, ani prešovský cirkevný zbor nezabúda na skutky lásky a milosrdenstva voči svojim členom, dôkazom čoho je aj návšteva jubilujúcej členky nášho cirkevného zboru sestry **Malvíny Čintalanovej**, ktorá sa z Božej milosti v dobrom zdraví dožila dňa 9.8.2014 významného životného jubilea 90 rokov.

So zarmúteným srdcom sme sa lúčili dňa 12. júla v šamorínskom reformovanom chráme v zhromaždení rodiny, rodinných príslušníkov, spolupracovníkov, duchovných a prítomných smútiacich s Istvánom Battom. Všetci sme očakávali svetlo prichádzajúce od Boha, aby stlmilo bolesť nášho srdca v našej roztrpčenosti a potešilo nás aspoň jedným svetelným lúčom pochopenia nepochopiteľného.

István Batta sa narodil 15. januára 1955 v Rožňave v intelektuálnej rodine. Tu dostal základy k formovaniu svojho charakteru: k lipnutiu na kresťanskej viere, svojom národe, rodnom kraji, k oceňovaniu vzdelania. K týmto hodnotám sa snažil byť vždy verný, čo mu bolo častokrát na neprospech. Pavlovo vyznanie, že všetkým sme utláčani, ale nie potlačené, sme tiesnení, ale si nezúfame sa naplnilo v jeho živote. Napriek všelijakým prekážkam roku 1981 získal diplom záhradníckeho inžiniera. Roku 1998 absolvoval odbor politológie Univerzity Loránda Eötvösa v Budapešti a roku 2006 získal diplom na Reformovanej teologickej fakulte Univerzity J. Selyeho v Komárne.

Medzitým bol činný aj v práci zmeny režimu, konal aj na politick-

Významné životné jubileum

Jubilujúcu členku pozdravil duchovný cirkevného zboru, **Jaroslav Széles**. Cirkevný zbor pri tejto jej významnej životnej udalosti, ku krásnemu životnému jubileu zablagoželal prostredníctvom kurátora cirkevného zboru, **Michala Gajdošóciho**, ktorý jej poprial hojné Božie požehnanie, pevné zdravie a ešte veľa radostných chvíľ strávených v kruhu svojich najbližších a zároveň ako prejav lásky za všetkých členov prešovského cirkevného zboru odovzdal kyticu kvetov. K blahoželaniu sa pripojili aj ďalší členovia cirkevného zboru, z ktorých sestry **Anna Valtová** odovzdala jubilantke menší darček, ktorý by jej pripomínal túto slávnostnú chvíľu.

Zároveň pri tejto príležitosti prijala jubilantka (ako aj členovia jej rodiny) sviatosť večere Pánovej, ktorá bola súčasťou krátkej pobožnosti. Na jej úvod prítomní zaspievali žalm 23. (*Hospodin je môj pastier milujúci*), a následne pieseň číslo 525 (*Pod'ite, lační, žízniví*). Po ich zaspievaní sa duchovný zbor prítomným prihovril slovami Písma uvedenými v *Jn 6,32–35* a *52–59*. Domáca

pobožnosť bola po vyslúžení večere Pánovej ukončená zaspievaním posledného verša piesne č. 525.

V rámci spoločného posedenia si prítomní pripomenuli aj jej angažovanosť v cirkevnom zbore, keď v rokoch 1985 až 2007 pôsobila ako presbyterka.

Aj v tejto slávnostnej a radostnej chvíli, keď sme si pripomínali krásne životné jubileum našej sestry, sme si uvedomovali, že to bola práve Božia ochraňujúca milosť, ktorá jej dodávala silu na jej neľahkej životnej ceste, po ktorej kráča sama po smrti svojho manžela.

Dôverujúc v túto Božiu milosť vyprosujeme od nášho nebeského Otca pre jubilantku i celú jej rodinu zdravie, pokoj a hlavne hojnosť Božieho požehnania do ďalších dní jej života.

Nech sú pre ňu oporou ale aj povzbudením slová Písma: „*Budú mi – hovoriť Hospodin zástupov – v deň, ktorý chystám, zvláštnym vlastníctvom. Budem k nim zhovievavý, ako je zhovievavý otec k synovi, ktorý mu slúžil*“ (*Mal 3, 17*).

-mgi-

ISTVÁN BATTÁ (1955–2014)

kej línii, bol parlamentným poslancom. Podľa svojho vyznania však naozajstnou oblasťou jeho povolania bola jeho cesta vyznačená Bohom: služba evanjelia Ježiša Krista. V tejto službe vedel naozaj rozšíriť a svojmu okoliu sprostredkovať tie hodnoty, ktoré ako dedičstvo nosil a počas svojej životnej púte nadobudol. Nikdy si nechcel zachovať len pre seba, čo dostal do daru alebo čoho sa stal schop-

ným, ale vždy bol ochotný rozdávať v prospech obecnstva. Bol hovorcom našej cirkvi a synodným radcom pre zahraničné veci.

V jeho osobe sme stratili takého spoluzložníka a priateľa, ktorý bol ochotný všelijakej obete pre svoju rodinu, milovaných, cirkv a svoj národ.

Aj slovo Božie odznelé na smútočných bohoslužbách (2Kor 4,6–10) jasne poukázalo na to, že poklad nášho tela ako hlinená nádoba od Boha získa vhodnosť, aby znášal hodnotu, aby tým sa stal viditeľným Kristov život v nás a skrze nás. A nakoľko to nariadil takto náš Pán-Stvoriteľ, nezúfame si v žiadnej situácii, ale skrze svetlo Božie v našom srdci vieme, že „aj keď náš vonkajší človek hynie, náš vnútorný sa obnovuje zo dňa na deň“ (2Kor 4,16).

S touto vierou sme sa v Šamoríne lúčili s Istvánom Battom a potom sme vyrazili na Gemer, kde sme jeho telesné pozostatky uložili na pokoj na cintoríne v Šimonovciach do hrobky rodiny Battovej.

Jeho pamiatku zachováme s nádejou zmŕtvychvstania a večného života!

László Fazekas

Zborový deň. Reformovaný cirkevný zbor Komoča organizoval 15. júna zborový rodinný deň, kedy boli v obecnosti nielen jeden s druhým, ale aj s Pánom Bohom.

Spomínali na vojnových hrdinov. Reformovaný cirkevný zbor Veľké Lovce organizoval dňa 29. júna pri príležitosti stého výročia vypuknutia prvej svetovej vojny spomienku na svojich padlých zborových príslušníkov. Po kázni duchovnej Veroniky Sándor nasledovala historická spomienka čestného kurátora zboru Bélu Mátéa.

Vroclav, Stretnutie kresťanov. V dňoch 4–6. júla reprezentujúcu našu cirkev sa na Stretnutí kresťanov vo Vroclavi zúčastnila 15-členná skupina. Téma stretnutia bola usmernená na politický zvrät ku ktorému v našom regióne pred 25 rokmi došlo. Podobne ako na nemeckom Kirchentagu delegáti sa na vyznačenom mieste snažili prezentovať misijné služby konané v našej cirkvi. Biskup László Fazekas, generálny kurátor Vince Fekete a zástupca biskupa Róbert Géresi sa v zastúpení Predsedníctva Synody zúčastnili rôznych rozhovorov. Boli prítomní aj na tom futbalovom turnaji, na ktorom naše

Generálna volebná komisia

Generálna volebná komisia (GVK) našej cirkvi zasadala dňa 5.8.2014 v Rimavskej Sobote, kde preskúmala pozitívne, respektíve negatívne odpovede osôb nomimovaných na seniorálne a generálno-cirkevné funkcie, následne vyslaním volebných lístkov cirkevným zborom pripustila k voľbám kandidátov, ktorí prijali nomináciu a splnili podmienky voliteľnosti. Zo 112 nomimovaných osemnásti neprijali kandidatúru, z toho siedmi neodpovedali na výzvu GVK. V prípade piatich nominantov GVK zistila, že v nasledujúcom volebnom cykle by v prípade ich zvolenia do funkcie dovŕšili 70. rok života, čím nemôžu byť pripustení k voľbám. V tých seniorátoch (michalovský, zemplínsky a komárňanský), v ktorých nebol na niektoré funkcie kandidát, ktorý by mohol byť pripustený k voľbám, GVK nariadila do 31. októbra zvolať nové seniorálne nominačné valné zhromaždenie. Lehota zaslania hlasovacích lístkov je 16. september.

mužstvo získalo cenné 2. miesto. Ďalšie Stretnutie kresťanov bude organizované v roku 2016 v Maďarsku.

Evanjelický dištriktuálny deň. Na tradičnom dištriktuálnom dni, ktorý Západný dištrikt Evanjelickej cirkvi na Slovensku organizuje 5. júla na hrade Branč, našu cirkev reprezentoval zástupca biskupa Marián Hamari.

Vysoká nad Uhom 800-ročná. Dňa 19.7.2014 pri vzácnej príležitosti 800. výročia prvej písomnej zmienky obce Vysoká nad Uhom, sa uskutočnil ekleziastický sprievod obcou. Počas sprievodu sa spievali piesne jednotlivých cirkví, postupne sa navštívili kostoly vo Vyskej nad Uhom, gréckokatolícky, rímskokatolícky domček pre mládež, rímskokatolícky kostol a reformovaný kostol. V každom kostole zaznela krátka prednáška o dejinách kostola a zboru. Na všetkých vzácnych miestach sa modlilo za deti, za mládež, za dospelých a starších. Sprievod bol ukončený udelením požehnania prítomnými duchovnými.

Svetové stretnutie reformovaných, Generálny konvent. V dňoch 9–11. júla biskup László Fazekas a generálny kurátor Vince Fekete sa spolu s delegátmi siedmich maďarských seniorátov zúčastnili v Sepsiszentgyörgyi (Rumunsko) na príležitosti Svetového stretnutia maďarských reformovaných. Dňa 9. júla tam zasadalo predsedníctvo Generálneho konventu a na druhý deň na hlavnom námestí mesta bolo zahájené svetové stretnutie, ktoré v mene čiastkových cirkví, respektíve jednotlivých dištriktov pozdravil biskup László Fazekas. Popoludní bola odhalená socha Jána Kalvína a potom boli bohoslužby s vysluhovaním svätej večere Pánovej.

Prošba

Prosíme našich spolupracovníkov, ktorí mienia o hocijakej cirkevnej príležitosti v našom mesačníku uverejniť článok, aby svoj rukopis po nastaní udalosti v čo najkratšej dobe (podľa možnosti do 10 dní) boli láskaví zaslať na adresu redakcie uvedenú v tiráži.

Zároveň prosíme autorov, aby svoje rukopisy podľa možnosti zasielali e-mailom.

Redakcia

Vo večerných hodinách bolo zahájené zasadnutie pléna Generálneho konventu, ktoré pokračovalo aj na druhý deň.

Sakrálna výstava. Dňa 17. septembra o 17 hod. v komárňanskej Galérii Limes bude otvorená výstava Pavla Pánika s názvom Cirkevné stavby a pamätné miesta na Žitnom ostrove. Výstavu otvorí etnológovia József Liszka a Ilona L. Juhász. Výstava na 175 fotkách prezentuje vonkajšie a vnútorné priestory chrámov, kaplniek, synagóg, zborových domov a iných sakrálnych stavieb na Žitnom ostrove. Výstava bude otvorená do 5. októbra 2014.

Cesta do Izraela

Milí bratia a milé sestry! V dňoch 18–25. októbra 2014 máte opäť možnosť zúčastniť sa na ceste do Izraela. Sprievodcom bude fundovaný katolícky kňaz Jaroslav Rindoš, a duchovnú stránku zájazdu bude mať na starosti Erika Domonkošová, farárka Slovenského reformovaného cirkevného zboru v Košiciach.

Znovu navštívime miesta, ktoré zohrávajú významnú úlohu v dejinách spásy.

Bližšie informácie môžete získať na adrese:

Erika Domonkošová, Na záhumní 17, 040 15 Košice V., tel.: 055/6841 596, 0903/914 964, 0917/350 174. domonkosovaerika@gmail.com.

KALVÍNSKE HLASY

Úradný orgán Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku. Adresa vydavateľa: Jókaiho 34, 945 01 Komárno. IČO: 00179191.

Vychádza mesačne.

Šéfredaktor: László Fazekas

Redaktor: Béla A. Kis

Sekretárka a distribútor: Lucia Kis
Predplatné prijíma každý reformovaný farský úrad i redakcia.

Predplatné na jeden (kalendárny) rok: 3,60 eur.

Distribúciu vykonáva redakcia:

930 10 Dolný Štál 386

E-mail: akisbela@ba.telecom.sk

Telefón: 031/55 90 141 (zároveň fax i odkazovač).

Redakcia došlé rukopisy nearchivuje a nevracia, vyhradzuje si právo na ich odbornú úpravu.

Tlačiarenská príprava: Béla A. Kis

Tlač: Reproffset, Dunajská Streda

ISSN: 1335-3713

Evidenčné číslo: EV 3627/09